

УДК 377.6

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ ТА РЕДАГУВАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНТЕРАКТИВНОГО МЕТОДУ НАВЧАННЯ CASE-STUDY

Ю. Л. Билина

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук, 39600, Україна. E-mail: redakt@yandex.ru

Аналізуються шляхи застосування в навчальному процесі інформаційно-комунікаційних технологій, що дозволяють якісно змінити професійну підготовку студентів. Акцентується увага на необхідності змін підходів у педагогіці, оновленні або переосмисленні традиційних форм і методів навчання. Досліджуються можливості використання такого інтерактивного методу, як case-study (або методу аналізу ситуацій), який позитивно зарекомендував себе у світовій педагогічній практиці. Автор досліджує можливості використання цього методу для формування інформаційної компетентності майбутніх журналістів як способу не лише отримати нові знання про професію, а й сформувати початкові навички професійної діяльності та виробити систему ціннісних орієнтацій особистості.

Ключові слова: інформаційна компетентність, інтерактивний метод, case-study, журналістика.

ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ИЗДАТЕЛЬСКОГО ДЕЛА И РЕДАКТИРОВАНИЯ С ПОМОЩЬЮ ИНТЕРАКТИВНОГО МЕТОДА ОБУЧЕНИЯ CASE-STUDY

Ю. Л. Былина

Кременчугский национальный университет имени Михаила Остроградского
ул. Первомайская, 20, г. Кременчуг, 39600, Украина. E-mail: redakt@yandex.ru

Анализируются пути использования в учебном процессе информационно-коммуникационных технологий, которые позволяют качественно изменить профессиональную подготовку студентов. Акцентируется внимание на необходимости смены подходов в педагогике, обновлении или переосмыслении традиционных форм и методов обучения. Исследуются возможности такого интерактивного метода, как case-study (или метода анализа ситуаций), который позитивно зарекомендовал себя в мировой педагогической практике. Автор исследует возможности применения этого метода для формирования информационной компетентности будущих журналистов не только как способа получить новые знания о профессии, но и сформировать начальные навыки профессиональной деятельности и выработать систему ценностных ориентаций личности.

Ключевые слова: информационная компетентность, интерактивный метод, case-study, журналистика.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Інформатизація сучасного світу кардинальним чином змінила суспільні відносини на глобальному рівні, відкрила кордони для безперешкодного інформаційного обміну, спричинила зміни характеру праці та умов життя людини, призвела до появи нових професій і поставила нові завдання перед освітніми установами. Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, модернізації змісту освіти й організації її адекватно світовим тенденціям і вимогам ринку праці – такими є пріоритети, озвучені в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. Задекларовано в цьому документі й орієнтування стандартів вищої освіти на компетентнісний підхід.

У науково-педагогічній літературі компетентність визначається як комплекс компетенцій (тобто виявів успішної продуктивної діяльності), уже сформована якість особистості або сукупність якостей фахівця та мінімально необхідний досвід діяльності в заданій сфері.

Поняття «компетентнісний підхід» включає в себе спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має сформуватися в процесі навчання й містить знання, уміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості [1].

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Особливістю підготовки майбутніх фахівців для такої важливої галузі суспільної діяльності, як журналістика, є те, що у багатьох сучасних вищих навчальних закладах України вона здійснюється за напрямом «Видавнича справа та редагування». Проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців видавничої справи та редагування висвітлюється у працях українських науковців: О. Жирун розглядає психологічний аспект готовності студентів до майбутньої професійної діяльності, І. Чемерис досліджує формування професійної компетентності майбутніх журналістів засобами іншомовних періодичних видань, Р. Бобренко аналізує теоретичні засади формування культурознавчої компетентності, Л. Нагорнюк вивчає особливості формування іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх журналістів тощо.

Дехто із представників сучасної педагогічної науки зводить формування інформаційної компетентності виключно до навичок володіння комп'ютерною технікою (наприклад, С. Литвинова подає інформаційну компетентність як «здатність учителя-предметника використовувати інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) для забезпечення навчально-виховного процесу» [2]. Російські педагоги А. Хуторський та С. Трішина визначають інформаційну компетентність як одну з ключових, об'єктивний бік якої полягає у вимогах, які соціум пред'являє до професійної діяльності сучасного фахівця. [3]. Інформаційна компетентність є ключовою для журналістської професії, оскільки вітчизняне законодавство дає визначення журналіста як творчого працівника, який професійно збирає, одержує, створює й готує до оприлюднення інформацію для певного засобу масової інформації. У навчальній та трудовій діяльності зараз неможливо обійтися без використання ІКТ, але звужувати навчальний процес лише до опанування роботи на комп'ютері чи освоєння інших ІКТ, на наш погляд, недоцільно.

Отже, під інформаційною компетентністю варто розуміти здатність особистості орієнтуватися в потоці інформації, уміння працювати з різними видами інформації, знаходити й відбирати необхідний матеріал, класифікувати його, узагальнювати, критично до нього ставитися, на основі здобутих знань вирішувати будь-яку інформаційну проблему, пов'язану з професійною діяльністю [3].

Структура інформаційної компетентності фахівців є поєднанням таких складових:

- когнітивної, що відображає систему набутих знань, необхідних для творчого вирішення професійних завдань;
- діяльнісно-творчої, яка сприяє формуванню та розвитку у студентів різноманітних способів діяльності, необхідних для подальшої професійної самореалізації;
- особистісної, що проявляється в особистісних якостях суб'єкта й реалізується в соціальне замовленні «бути особистістю»;
- аксіологічної, яка реалізується в забезпеченні умов, що сприяють входженню студента до світу цінностей, що надають допомогу під час вибору найбільш значущих ціннісних орієнтацій [3].

З розвитком інформаційно-комунікаційних технологій змінилися умови роботи в журналістиці та вимоги до фахівців цієї галузі. Зокрема нині активно розвивається інтерактивність традиційних і так званих «нових медіа». Створюються онлайн-версії друкованих та аудіовізуальних засобів масової інформації (ЗМІ): сайти газет та журналів, онлайн-радіо, Інтернет-телебачення, блогінгові майданчики, активно розвиваються соціальні мережі.

Англійське слово «interactive» («той, що впливає»; «взаємодіє») у сучасній журналістиці розуміють як діалог із споживачами інформації, здатну суттєво збільшити аудиторію ЗМІ, а також розширити мережу інформаційних джерел та, відповідно, можливості журналістів для додаткового пошуку і збирання інформації. За таких умов формування професійної компетентності майбутніх фахівців журналістських професій неможливе без застосування інтерактивних технологій у навчанні. Основою інтерактивного навчання є активізація пізнавальної діяльності студентів за допомогою активного спілкування одне з одним (у тому числі й під час роботи в групах); студента із викладачем; викладача з окремим представником групи чи з групою студентів; викладача зі студентською аудиторією. Роль викладача під час застосування інтерактивних методів навчання перестає бути центральною з точки зору домінування в аудиторії. Вона полягає у спрямуванні студентів на досягнення мети заняття, а також у розробці плану заняття, консультуванні студентів, контролі за часом під час виконання запланованих вправ, спонуканні до налагодження співпраці між студентами, підведенні підсумку заняття. У той же час студенти мають значно більше самостійності для власної активності, обговорення запропонованої проблеми чи ситуації, прийняття рішень, ніж під час пасивних форм навчання.

Методи, які використовують під час навчання (дискусія, рольова гра, моделювання, аналіз ситуації тощо), також називають інтерактивними.

Основними завданнями застосування інтерактивних методів навчання є:

- підвищення мотивації до навчання;
- вироблення навичок самостійного пошуку шляхів розв'язання поставлених завдань та обґрунтування прийнятого рішення;
- удосконалення навичок швидко відбирати необхідну інформацію;
- вироблення навичок роботи в команді, професійної взаємодії з колегами;
- виховання толерантності та терпимості до іншої точки зору, уміння добирати вагомі аргументи, аби переконати одногрупників у власній правоті;
- формування знань про майбутню професію та формування професійних навичок;
- підняття на рівень усвідомленої компетентності студента.

Інтерактивні методи навчання орієнтовані на взаємодію студентів не лише з викладачем, а між ними самими. Вони актуалізують процес навчання за рахунок створення таких психологічних умов, за яких студент відчуває свою інтелектуальну значимість, використовує вже набуті знання та життєвий досвід для розв'язання конкретних, поставлених у ході проведення заняття цілей та завдань. Формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців видавничої справи та редагування повинно враховувати вимоги, які ставить журналістська професія до пошуку та обробки інформації. Професор Лейпцизького університету М. Халер виділяє три умови пошуку інформації для журналістських текстів:

1) релевантність (або суспільна важливість інформації): чи має подія або тема справді вагоме значення для громадськості і чи висвітлює отримана інформація важливі аспекти певної події?

2) достовірність: чи є інформація справді точною відносно того стану справ, про які вона повідомляє?

3) зрозумілість: мається на увазі, перш за все, мовна зрозумілість, сприйнятність для аудиторії [4].

Натомість український дослідник масової комунікації В. Іванов відзначає: журналістика як професія, що ґрунтується головним чином на комунікації – отриманні та передаванні інформації про суспільне життя, – не може оминати питання етики. Адже комунікація – це людська взаємодія на основі певних правил, що сприяють взаєморозумінню та забезпечують адекватну реакцію адресата на сприйняту інформацію [5].

Тому варто звернути особливу увагу на суспільні цінності та категорії, з якими майбутньому фахівцю доведеться постійно стикатися в практичній журналістській діяльності. Це такі поняття, як свобода слова, право громадськості на правдиву й об'єктивну інформацію, суспільний інтерес. Інформація, що становить суспільний інтерес, – це категорія, яка є предметом осмислення майже кожного сучасного дослідження, пов'язаного з питаннями свободи слова чи доступом до інформації, відзначає О. Нестеренко. Із власного досвіду журналістської діяльності додамо, що ця категорія є критерієм відбору інформації для створення будь-якого журналістського тексту.

Із поняттям суспільно значущої інформації тісно пов'язані такі етичні поняття, як право громадянина на приватність, з одного боку, та право громадськості бути поінформованим про можливі суспільні небезпеки в разі зловживання владою окремих політиків чи представників великого бізнесу, тобто так званих публічних осіб, з іншого. Для молодшої людини, що збирається професійно займатися журналістикою в майбутньому, важливо навчитися вирізняти суспільно важливу інформацію із загального інформаційного потоку. Але складність цього завдання полягає в тому, що студенти в переважній більшості не мають ще ні достатнього життєвого досвіду, ні професійних навичок, аби легко оперувати такими складними й багатограними категоріями, як «суспільний інтерес» чи «суспільно важлива інформація». Крім того, пошук та обробка інформації для журналістських текстів повинна враховувати три аспекти: суспільну, юридичну та моральну відповідальність журналіста за поширену інформацію.

Тож під час підготовки майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі важливо, аби на подібних ключових поняттях робився акцент під час вивчення таких дисциплін, як соціологія, правознавство, політологія, етика, основи журналістської майстерності, масові комунікації тощо. Лише синергетичне поєднання теоретичного матеріалу, отриманого студентами під час вивчення суспільних дисциплін, із навичками професійної роботи, здобутими під час інтерактивного навчання, багатогранне осмислення та глибокий аналіз складних суспільних категорій здатне сформувати у майбутнього фахівця той рівень інформаційної компетентності, який дозволить легко адаптуватися до складних умов практичної діяльності уже в дорослому житті.

Як приклад ефективності застосування інтерактивних методів навчання для формування інформаційної компетентності студентів – майбутніх журналістів розглянемо такий метод, як case-study (або метод аналізу ситуацій; метод аналізу конкретних навчальних ситуацій). Метод case-study (від англійської case – випадок, ситуація) – метод активного проблемно-ситуаційного аналізу, заснований на навчанні шляхом вирішення конкретних завдань – ситуацій (вирішення «кейсів»). Цей метод російський дослідник А. Долгоруков визначає як неігровий імітаційний активний метод навчання.

Метод аналізу ситуацій (case-study) – метод навчання, що, серед іншого, вдосконалює навички роботи з інформацією: вироблення вмінь формулювати питання й запити; осмислення значення деталей, описаних у ситуації, аналізу та синтезу висловлених аргументів, оцінки альтернатив, уміння слухати та розуміти інших людей, що для майбутнього журналіста є важливим з точки зору навичок роботи із джерелами інформації як невід'ємної частини інформаційної компетентності. Окрім того, як зазначає А. Долгоруков, метод аналізу ситуацій призначений для отримання знань із дисциплін, істина в яких є

плюралістичною, тобто немає однозначної відповіді на поставлене питання, а є кілька відповідей, що можуть змагатися за ступенем істинності. Результатом застосування методу є не лише знання, але й навички професійної діяльності. Саме ця особливість методу аналізу ситуацій, на наш погляд, якнайкраще підходить для формування у студентів аксіологічного аспекту інформаційної компетентності та розуміння ролі етичної поведінки під час роботи з інформаційними джерелами, відбору та обробки інформації. Наприклад, у процесі застосування на заняттях методу аналізу ситуацій (case-study) можна запропонувати завдання визначити межі суспільного інтересу до приватного життя впливового політика: президента України, міського голови, народного депутата тощо для розуміння такого поняття, як суспільний інтерес. Під час обговорення цих категорій у зв'язку з аналізом запропонованих конкретних життєвих ситуацій (з якими щоденно стикається журналіст) під впливом досвідчених педагогів у молодих людей формуватимуться уявлення про суспільні цінності, навички уважного та толерантного ставлення до думки іншої людини, поваги до етичних та професійних стандартів [6].

Проведенню інтерактивних занять зі студентами має передувати підготовчий період, під час якого викладач дає чіткі інструкції (готує методичні рекомендації щодо способу підготовки студентів до такого роду занять. На наш погляд, тут варто визначити такі етапи:

- визначення теми для обговорення та переліку питань і понять, що досліджуватимуться на занятті;
- визначення переліку літератури, яку необхідно опрацювати;
- завдання повторити матеріал, опанований під час вивчення інших дисциплін (міжпредметні зв'язки) з точною вказівкою на перелік понять та термінів, що будуть використовуватися під час заняття;
- ознайомлення з методикою організації та проведення заняття, сценарієм та інструментарієм, що буде застосовуватися;
- підготовка необхідних технічних засобів навчання, наочності чи іншої атрибутивної символіки.

Варто також дати завдання студентам повторити правила поведінки під час ведення дискусії або обговорення проблеми в групах, «як критикувати, не ображаючи», «як ставитися до іншої точки зору». Хоча остаточні інструктажі щодо правил поведінки під час кожного етапу заняття даються викладачем уже безпосередньо під час проведення інтерактивного заняття.

Завершуватися заняття повинно підсумком, у якому відбувається аналіз здобутих умінь та навичок, ступінь досягнення мети заняття, успіхів та труднощів, з якими зіткнулися студенти під час виконання завдань (аналізу ситуацій).

Метод аналізу ситуацій (case-study) – не єдиний інтерактивний метод навчання, який можливо застосовувати для формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців видавничої справи та редагування. Ефективними також будуть рольові ігри (організація «круглих столів», «прес-конференцій»), диспути з можливістю колективного обговорення змодельованих проблемних ситуацій, участь у вебінарах (Інтернет-конференціях), що проводять професійні журналістські організації (такі, як Інститут розвитку регіональної преси) тощо.

ВИСНОВКИ. Таким чином, перевагою методу аналізу ситуацій (case-study) як методу навчання є подолання таких недоліків традиційного навчання, як «сухість», занадто велика теоретизованість, віддаленість від практичної діяльності. Формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців видавничої справи з допомогою такого інтерактивного методу навчання, як аналіз ситуацій (case-study) дозволяє студентам не лише отримати знання та здобути початкові навички професійної діяльності, але й сприяє розвитку їхньої

системи цінностей, більш глибокому розумінню професійних та етичних стандартів журналістики.

Студентам доводиться налагоджувати взаємодію між учасниками групи, комунікувати, вчитися ефективно використовувати відведений на виконання справи час, спільно розв'язувати поставлені завдання, делегувати повноваження тим однокласникам, які здатні найбільш переконливо представити позицію групи, вироблену під час спільної роботи, враховувати різні точки зору, іти на компроміси задля врахування інтересів інших членів групи, добирати найбільш вагомі аргументи для відстоювання власної точки зору.

Формування інформаційної компетентності майбутніх журналістів відбуватиметься ефективно за умови комплексного підходу до формування ключових фахових компетенцій під час викладання різних суспільно-гуманітарних дисциплін. Вироблення докладної методики такої педагогічної роботи із застосуванням інтерактивних методів навчання може бути перспективним напрямком для подальшого наукового дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гендина Н.И., Колкова Н.И., Скипор И.Л. Информационная культура личности: диагностика, технология формирования: Учебно-методическое пособие. Ч.1. – Кемерово: КемГАКИ, 1999. – 146 с.
2. Літвінова С. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності (ІКК) вчителів-предметників [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ime.edu.ua.net/em5/content/08lsgtso.htm>
3. Тришина С.В., Хуторской А.В. Информационная компетентность специалиста в системе дополнительного профессионального образования [Електронний ресурс] // Интернет-журнал «Эйдос». – 2004. – Режим доступу: <http://www.eidos.ru/journal/2004/0622-09.htm>
4. Халер М. Пошук і збір інформації: Навчальний посібник / За ред. В.Ф. Іванова та А. Коль. – Київ: Академія Української Преси, Центр Вільної Преси, 2006. – 308 с.
5. Іванов В.Ф., Сердюк В.Є. Журналістська етика: підр. для студ. вищ. навч. закл. – Київ: Вища школа, 2006. – 231 с.
6. Овчарук О.В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – Київ: К.І.С., 2004. – 112 с.

FORMATION OF INFORMATION COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS IN PUBLISHING AND EDITING USING THE INTERACTIVE METHOD OF TEACHING CASE STUDY

Yu. Bylyna

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskiy National University

vul. Pershotravneva, 20, Kremenchuk, 39600, Ukraine. E-mail: redakt@yandex.ru

The article deals with ways of using in study IT-technologies, which allow to change quality of professional training of students. The necessity of changes the ways in pedagogics, update or transformation the traditional forms and methods of studies is considered. The possibilities of such interactive method, as case-study (or method of analysis of situations), which widely used in world pedagogical science, are researched.

An author probes possibilities to use this method for forming of informative competence of future journalists as method not only to get new knowledge about a profession but also for forming initial skills of professional activity and producing the system of the valued orientations of personality.

Key words: informative competence, interactive method, case study, journalism.

REFERENCES

1. Gendina N., Kolkova N., Skipor I. *Information culture of personality: diagnostics, technology of forming*: Teaching manual. Part 1. – Kemerovo: КемГАКИ, 1999. – 146 p. [in Russian]
2. Litvinova C. *Formation of the information-communicative competence (ICC) subject teachers* [Electronic resource]. – Available at: <http://www.ime.edu-ua.net/em5/content/08lsgtso.htm> [in Ukraine]
3. Trishina S.V., Hutorsky A.V. Information specialist's competence in the system of additional professional education [Electronic resource] // *Internet-journal Eidos*, 2004. – Available at: <http://www.eidos.ru/journal/2004/0622-09.htm> [in Russian]
4. Haler M. *Search and collection of information*. – Kyiv: Academy of the Ukrainian Press, Center of the Free Press, 2006. – 308 p. [in Ukraine]
5. Ivanov V.F., Serdyuk V.Ye. *Journalistic ethics: is training*: Textbook for stud. in high. ed. – Kiev: Vysshaya shkola, 2006. – 231 p. [in Ukraine]
6. Ovcharuk O.V. *Competence approach in modern education: world experience and Ukrainian prospects*. – Kyiv: K.I.S., 2004. – 112 p. [in Ukraine]



Билина Юлія Леонідівна,
викладач кафедри «Філологія та видавнича справа» КрНУ,
вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук, 39600, Україна,
Тел. (05366) 78-08-79, 74-29-60
E-mail: redakt@yandex.ru

Стаття надійшла 11.11.2013
Рекомендовано до друку
д.пед.н., проф. Бізін В. П.